

عنوان مقاله تاثیر آموزش مدیریت رفتار جنسی با تاکید بر آموزه های اسلامی بر منبع کنترل دختران نوجوان

نویسندگان

* سعیده معماری؛ دکترای علوم تربیتی از دانشگاه تهران - مدرس دانشگاه فرهنگیان

ندا ابراهیمی مقدم؛ دکترای علوم تربیتی از دانشگاه تهران - مدرس دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

نخستین بار در سال ۱۹۵۴ اصطلاح منبع کنترل توسط راتر مطرح شد. وی بر این باور بود که جهت گیری منبع کنترل، بنا بر اعتقاد ما نسبت به چرایی رخدادها، توانایمان در کنترل و مدیریت آنها و نتایج درونی و بیرونیشان صورت می گیرد (هایدر و نائیم، ۲۰۱۳). چنانچه فرد نتایج فعالیت هایش را ناشی از قصد و هدف خود در انجام یک فعالیت بداند، منبع کنترل درونی بهره مند است. اما، اگر احساس کند حوادث خارج از کنترل شخصی او رخ می دهند، جهت گیری منبع کنترل در وی بیرونی است. بنا بر نظر راتر (۱۹۶۶) افراد با منبع کنترل درونی قوی، مسئولیت آنچه برایشان رخ می دهد را بر عهده می گیرند، روی تقویت کننده های درونی حساب می کنند و معتقدند موفقیت ها و شکست هایشان، صرفاً وابسته به تلاش خودشان است تا شانس، تقدیر و دیگر موارد مشابه. در مقابل، افراد با منبع کنترل بیرونی، کنترل اندکی روی آنچه برای آنها رخ می دهد، ندارند و بر این باورند که دیگران آنها را کنترل و جهت دهی می کنند، از این رو به راحتی از دیگران اطاعت می کنند. این گروه بر نقش شانس، تصادف، سرنوشت، قدرت دیگران و تاثیر رویدادهای ناگهانی و غیرقابل پیش بینی بر رفتارهایشان بیش از تصمیمات و اراده شخصیشان تاکید دارند (اراکری و سانگار، ۲۰۱۷).

یکی از بحرانی ترین دوران های زندگی هر فردی، نوجوانی است. در این دوره، هویت فرد شکل گرفته و فرد نگرش سازمان یافته تری نسبت به خود، دستاوردها و خواسته هایش پیدا می کند که در نهایت در دستیابی وی به عزت نفس و سازگاری اجتماعی دخیل است (مدانلو، حقانی و جعفرپور، ۱۳۸۰). با این وجود و به رغم تاثیر منبع کنترل بر جنبه های مختلف سلامت و بهزیستی روانی، پژوهش های اندکی در خصوص این سازه و عوامل موثر بر آن در ابعاد مختلف زندگی نوجوانان صورت گرفته است. با در نظر گرفتن خصیصه های فرهنگی و دینی حاکم بر کشور ایران، بین دو رویکرد اصلی نسبت به آموزش و مدیریت رفتارهای جنسی وجود دارد: ازدواج و خویشنداری جنسی (عباسی، ۱۳۹۶). براساس آموزه های قرآنی، ارضای نیاز جنسی در چارچوب ازدواج حقی برای همه انسان هاست، بنا بر فرموده قرآن کریم برای ارتباط جنسی در چارچوب همسری محدودیتی وجود ندارد و حتی پیامبر اکرم (ص) در این زمینه می فرماید: دوری کردن از لذت های حلال از جمله ازدواج بیرون از چارچوب دین است. اما راهبرد دیگری که می توان گفت در نوجوانان می تواند، کاربرد بیشتری داشته باشد خویشنداری است. راهکار کنترل آسیب در دوره ناممکن بودن ارضای جنسی در چارچوب ازدواج را خویشنداری جنسی دانسته اند. خویشنداری جنسی نیز دو گستره عمده فردی و اجتماعی را در بر می گیرد.

با در نظر گرفتن آنچه در خصوص لزوم ارائه آموزش های مرتبط با مدیریت رفتارهای جنسی با تاکید بر رویکرد اسلامی و راهبرد خویشنداری که در کمتر پژوهشی مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به نقش و جایگاه ایجاد منبع کنترل درونی در میان نوجوانان که می تواند منجر به احساس کارآمدی و برخورد موثر آنها با رویدادها و کاهش آسیب پذیری شان در زمینه های مختلف، از جمله حوزه های عاطفی و جنسی شود، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش مدیریت رفتار جنسی با توجه به آموزه های دینی در میان دختران نوجوان انجام شد و سوال پژوهش به صورت زیر مطرح شد: آیا آموزش مدیریت رفتار جنسی با تاکید بر آموزه های اسلامی بر منبع کنترل دختران نوجوان اثرگذار است؟

روش

طرح پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی بود. جامعه پژوهش شامل دختران نوجوان مقطع دوم متوسطه در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ در دبیرستان های شهر تهران مشغول به تحصیل بودند. تعداد ۳۰ دختر نوجوان که در دامنه سنی ۱۵ تا ۱۷ سال که در پایه تحصیلی اول تا سوم دوره متوسطه مشغول به تحصیل بودند، سابقه اختلال روانی در مورد آنها گزارش نشده بود به شکل در دسترس انتخاب شده و به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. آزمودنی های گروه آزمایش ۸ جلسه برنامه آموزش مدیریت رفتار جنسی را دریافت کردند در حالی که گروه گواه هیچ گونه برنامه آموزشی را دریافت نکردند.

ابزار: مقیاس منبع کنترل راتر در سال ۱۹۶۶ طراحی شده است. این مقیاس دارای ۲۹ گویه است که شش گویه آن حالت خنثی دارد و ۲۳ گویه باقیمانده تعیین کننده منبع کنترل آزمودنی است و دامنه نمرات می تواند از صفر تا ۲۳ باشد. افرادی که در این مقیاس نمره ۸ و پایین تر را کسب نمایند، دارای منبع کنترل درونی و کسب نمره بالاتر از ۸ نشانه منبع کنترل بیرونی است.

یافته ها و نتایج

نمرات دانش آموزان در گروه آزمایش در منطقه پس آزمون در مقایسه با پیش آزمون کاهش یافت ولی در گروه کنترل تفاوت محسوسی بین نمرات در این دو مرحله دیده نشد. در ادامه، با استفاده از تحلیل کوواریانس تک متغیری به بررسی اثربخشی آموزش مدیریت رفتار جنسی با استفاده از روش تحلیل کوواریانس تک متغیری پرداخته شد. یافته های حاصل از تحلیل کوواریانس تک متغیری نشان داد، با توجه به $F=64/15$ که در سطح آماری ۰/۵/۰ معنادار است، دلایل کافی برای رد فرض صفر و پذیرش فرض خلاف در خصوص موثر بودن آموزش مدیریت رفتار جنسی بر منبع کنترل وجود دارد. به عبارتی، آموزش مدیریت رفتار جنسی، سبب افزایش نمرات دانش آموزان در منبع کنترل درونی شد.

بحث و نتیجه گیری

یکی از مباحث اصلی در برنامه های موثر، ارتقا مهارت های عملی مانند تمرین کنترل با هدف ارتقا توانایی فرد در کنترل موقعیت، مهارت های ارتباط و گفتگو و به تاخیر انداختن نیازها و غرایز جنسی تا زمان مناسب است؛ هر چند، دستیابی به چنین مهارت هایی می تواند بر ارتقا سلامت جنسی این نوجوانان موثر باشد. اما، تعریف و آموزش چنین توانایی هایی باید در بستر مسائل فرهنگی و بویژه در ایران با در نظر گرفتن زیربنای اعتقادی جامعه و خانواده ها و بنا بر آموزه های دینی و اسلامی صورت گیرد اعتقادات مذهبی می توانند بر منبع کنترل افراد تاثیر بگذارند و باعث ایجاد حس کنترل در برابر دریافت ها و پاداش ها در فرد می شود (صالحی، سلیمانی زاده، باقری و عباس زاده، ۱۳۸۶). لذا، می توان اصلی ترین دلیل افزایش نمرات در منبع کنترل درونی در پژوهش حاضر را تقویت باورهای دینی فرد و اتکا او با قدرتی بالاتر از همه افراد و نیروهای دنیوی دانست. همچنین، یکی از آموزش های ارائه شده در این دوره، روش های مواجهه با وسوسه و افزایش تاب آوری با در نظر گرفتن آموزه های اخلاقی و دینی بود که این موضوع نیز می تواند به افزایش قدرت تصمیم گیری و تقویت اراده فرد منجر شود و از این طریق نیز گرایش به منبع کنترل درونی را بیافزاید، چرا که همانگونه که راتر (۱۹۶۶) نیز مطرح کرده است، از جمله ویژگی های افراد با منبع کنترل درونی، مصمم بودن و مسئولیت پذیری این افراد است که با قدرت تصمیم گیری آنها در ارتباط است. در واقع، افراد با منبع کنترل درونی خود را در شکل گیری موقعیت ها و شرایط مختلف دخیل می دانند و به راحتی تابع خواسته ها و درخواست های دیگران نمی شوند

منابع

- مدانلو، مهناز؛ حقانی، حمید و جعفرپور، مهشید (۱۳۸۰). رابطه عزت نفس و منبع کنترل در نوجوانان بزهکار، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان، سال سوم، شماره ۷، ۴۷-۴۱.
- عباسی، مهدی (۱۳۹۶). الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی، قم: انتشارات چاپ و نصر.
- صالحی، لیلی؛ سلیمانی زاده، لاله؛ باقری، عباس و عباس زاده، عباس (۱۳۸۶). رابطه بین اعتقادهای مذهبی و منبع کنترل با سلامت روان در دانشجویان، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، سال ۱۱، شماره ۱، ۵۷-۵۰.
- Haider & Naeem. (2013). Locus of control in Graduation students, International Psychological Research, 6, 15-20.
- Arakeri, S and Sungar, B. (2017). Locus of Control: Influence of Internality, Externality- Others, Externality-Chance among Management Students, The International Journal of Indian Psychology, Volume 4, Issue 2, No. 94, 2349-3429.

